

CUM STĂM CU CRITICA TEATRALĂ ●

Problemele privind stadiul actual al mișcării noastre teatrale și căile sale de dezvoltare sînt în plină dezbateră. Domeniul criticii dramatice face în acest cadru obiectul unei preocupări mai insistente.

Presa de partid — în primul rînd „Scînteia” și „Lupta de clasă” — a oferit un spațiu larg punctelor de vedere mărturisite de o seamă de oameni de prestigiu ai mișcării noastre teatrale, privind valoarea, răspunderile și îndatoririle criticii de teatru, aportul ei necesar la fructificarea continuă a cuceririlor artistice din țara noastră. Nu e întîmplătoare această cercetare analitică a nivelului la care a ajuns critica de teatru. Însemnătatea pe care partidul a dat-o la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R. actului și eficienței criticii literare și de artă vorbește despre cerința nemijlocită a unor asemenea cercetări, menite să-i determine calitățile și să-i înlătore neajunsurile: „Critica literară trebuie să analizeze principial activitatea de creație, fără pretenția de a da soluții obligatorii cu privire la forma și stilul lucrărilor artistice, să ia poziție față de manifestările negative și să promoveze operele care exprimă realitățile și ideile înaintate ale societății noastre. Totodată, ea trebuie să contribuie la educarea estetică a oamenilor muncii, la formarea gustului public.”¹

În această lumină, revista noastră a socotit util să ceară părerile unor oameni — de foarte variate categorii artistice — cu care critica de teatru se află, prin definiție, în cele mai strînse raporturi: dramaturgi, directori de teatru, regizori, scenografi, actori.

Iată întrebările pe care le-am adresat :

¹ Din Raportul C.C. al P.C.R. prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea și Congresul al IX-lea al P.C.R.

- 1 Cum apreciați aportul criticii dramatice la dezvoltarea mișcării teatrale (dramaturgie, arta spectacolului)? În ce măsură sprijină critica tendințele înaintate în teatrul românesc și cât de activ combate ea rămănerile în urmă, manifestările conservatoare sau fenomenele de pseudoînovație?
- 2 În cadrul principiilor mari de estetică marxistă ce conduc critica noastră, care sînt criteriile specifice care trebuie, după părerea dv., să-l dirijeze pe critic în aprecierea unui text și a unui spectacol? Cum operează raportul dintre judecata obiectivă și interpretarea subiectivă (care, să nu uităm, poate să fie și creatoare) în activitatea criticilor? Puteți semnala manifestări neprincipiale în presa teatrală?
- 3 Care trebuie să fie obiectul central al actului critic în teatru: studiul textului sau analiza fenomenului de artă a spectacolului?
- 4 Cum apreciați raporturile presei cu teatrele din țară: publicațiile dau un ajutor calificat acestor teatre? Funcția critică acționează eficient la diferite niveluri ale presei – ziar, săptămînal de cultură, revistă literară lunară? Ce calitate critică au intervențiile cronicarilor care semnează în publicațiile regionale?
- 5 Cum apreciați raporturile criticii cu publicul? Izbutește cronica să orienteze spectatorii spre spectacolele de calitate, contribuind la formarea conștiinței socialiste și desăvîrșirea educației estetice a publicului? Puteți semnala concesii făcute unor gusturi îndoielnice (preferințe pentru spectacolul bulevardier, snobism etc.)?
- 6 Ce fel de pregătire dă competență specifică cronicarului dramatic? Este necesar ca el să pătrundă în laboratorul muncii scenice concrete, sau vi se pare suficientă aprecierea rezultatelor finite ale muncii de creație?
- 7 Reușește critica noastră să exprime un punct de vedere propriu în raport cu fenomenul teatral universal? Ajută ea publicul și oamenii de teatru să cunoască în profunzime arta dramatică contemporană (mai cu seamă cea occidentală) și s-o aprecieze în lumina ideilor socialiste?
- 8 Vă rugăm să formulați o apreciere asupra activității revistei noastre (în ce privește reflectarea vieții teatrelor românești, calitatea cronicii, efortul teoretic, materializat în studii și dezbateri, oglindirea realității teatrale mondiale, capacitatea de informare, periodicitatea, aspectul grafic).

Publicăm în acest număr primele răspunsuri primite.

„PE UNII CRONICARI ÎI CITEȘTI CU PLĂCERE, CHIAI ATUNCI CÎND TE CRITICĂ”

1. Cred că nimeni nu poate contesta aportul adus de critica dramatică la dezvoltarea mișcării noastre teatrale. Dar al acelei critici care s-a dovedit interesată de mersul înainte al teatrului, perfect acordată la spiritul epocii pe care o trăim. Mă refer la critica competentă și obiectivă. Unele succese ale vieții noastre teatrale de azi se datoresc în bună măsură poziției pe care critica dramatică a luat-o în favoarea unor realizări, sau a orientării interesului general spre anume fenomene. Un exemplu: discuțiile despre „profil”, purtate în presă sau în diverse întruniri, în urmă cu câteva stagiuni, au orientat interesul general spre căutarea și găsirea unor soluții, ca să se ajungă în momentul de față la existența unor teatre, cu o proprie și interesantă fizionomie artistică, ce se află în rîndul întii al fenomenului de teatru românesc. Exemple s-ar putea da în diverse direcții: dramaturgie, spectacol, interpretare, inovație etc.

Aportul criticii dramatice la dezvoltarea teatrului este mult diminuat de lipsa de promptitudine de care suferă, după părerea mea, critica noastră. Că sprijină sau combate, critica poate fi eficientă și poate interesa numai dacă apare prompt, imediat după apariția obiectului discuției. Diagnostic după însănoțșire sau după deces e mai mult decît inutil. Expectativa, controlul excesiv al reacțiilor posibile, înainte de publicarea opiniilor, pentru că o altă cauză a întirzierii apariției cronicilor nu vād, au scăzut mult din interesul și curiozitatea noastră pentru ceea ce vor spune cronicile. Chiar la spectacole care au stîrnit opiniile cele mai contradictorii, cum e cel de la Teatrul Mic cu Caragiale-Ionescu, cronicile au început să apară atunci cînd nu mai rămăsese nimic de demonstrat pro sau contra, cînd pînă și amănunțele opiniilor au fost exprimate și de către oameni de teatru și de spectatori de toate gradele de pregătire.

„În ce măsură sprijină critica... ?”

Nu se poate răspunde generalizînd. Există cronicari și cronicari... Pe unii îi citești cu interes și cu plăcere, chiar atunci cînd te critică, pentru că pregătirea și obiectivitatea lor profesională se manifestă permanent în claritatea opiniilor pe care ți le comunică. În materialele lor se simte buna-credință pentru a stimula ceea ce e înaintat și reprezentativ, urmărind cu atenție întregul fenomen.

Pe alții însă se pare că fenomenul general îi interesează mai puțin, îi fascinează mai mult persoanele. Știu dinainte pe cine vor lăuda și pe cine vor nega. Unora le hipertrofiază calitățile, le și inventează uneori, iar calitățile evidente ale altora le ignoră sau, în cel mai bun caz, le consemnează „la grămadă” sau în „subsoluri” de serviciu.

2. Oricît de subiectivă și creatoare ar fi interpretarea, judecata trebuie să rămînă obiectivă. În afara obiectivității unui cronicar nici o altă calitate nu-l șalvează în ochii celor pentru care și despre care scrie. Cu toată erudiția și aplicația pentru o critică de calitate, lipsa de obiectivitate a unor cronicari i-a discreditat total în fața opiniei publice. Cunosc cazuri cînd redacțiile care au publicat cronici neobiective la unele spectacole s-au simțit obligate să publice reveniri pentru a-și clarifica poziția.

3. Și studiul textului și analiza spectacolului și a interpretării actoricești trebuie să constituie obiectul criticii, dar nu unul în dauna celui alt. Aprofundarea și extinderea actului critic sînt întotdeauna așteptate cu interes. Nu pledez pentru un echilibru formal între cele două obiecte. Important e să nu se expedieze în cîteva enunțări șablonate ceea ce ne așteptăm să fie tratat cu competență și seriozitate.

4. Teatrele din regiuni ar merita o atenție mai mare și un aport mai substanțial din partea presei: și a celei locale și a celei din Capitală. Nici ca informație și nici ca analiză a premierelor din țară ceea ce s-a făcut pînă acum nu e, nici pe departe, suficient. Spre a nu vorbi de cazuri cînd în presa din regiuni apar articole care dezinformează și derutează publicul în ceea ce privește evenimentele teatrale pe plan republican.

5. Depinde de cine le scrie. Nici pe noi nu ne interesează, chiar dacă ne laudă sau ne critică, anumiți cronicari. Pe alții, în schimb, chiar dacă ne fac praf într-o cronică, îi citim, îi stimăm și luăm aminte la ce ne spun.

Publicul nostru s-a dovedit a fi de prea puține ori în concordanță cu opiniile criticii noastre dramatice.

8. Revista „Teatrul“ a scos numere care au suscitât un real interes. În paginile ei au apărut materiale teoretice semnate de oameni de teatru de seamă, au apărut relatate discuții despre importante probleme ale vieții noastre teatrale, au apărut interviuri cu personalități artistice marcante de peste hotare. Iar efortul de a pune în circulație piese originale este un merit pe care revista și l-a câștigat în fața dramaturgiei originale. E singura publicație care întreprinde cu regularitate acest act. Aceasta presupune efort și interes.

Dar apare prea rar și interesul pentru lectura revistei a scăzut. Chioșcurile din București și din provincie au în vitrine exemplare, la două-trei săptămâni după apariție.

Selecția pieselor pe care le publică ar trebui făcută cu mai multă ascuțime. Dacă nu se găsesc 12 piese originale care să intereseze, nu văd de ce nu s-ar publica și traduceri din mari autori străini. Tot nu există nici un mijloc de informare a publicului în afara aparițiilor sporadice de piese străine din „Secolul 20“.

Materialele teoretice și cronicile sînt puține. Mai ales cronicile, apărînd foarte tirziu, își pierd eficacitatea. Au ajuns să nu mai intereseze. Revista „Teatrul“ apare prea rar pentru a putea fi cuprinzătoare și are spațiu prea mic.

GHEORGHE LEAHU

Directorul Teatrului de Stat din Timișoara

„NU ÎNTOTDEAUNA PUBLICUL GREȘEȘTE...“

1. Pentru mine, critică înseamnă critici. Cîte ceva aș putea spune despre fiecare critic teatral. Dar mai întîi aș dori să stabilim dacă interesează pe critici părerea mea (excluzînd întrebările de față ale revistei „Teatrul“). Am multe dovezi personale că un asemenea interes lipsește. Cu atît mai mult mi-e greu să mă adresez tuturor, privindu-i în bloc. Ar trebui să fiu și eu critic ca să-mi pot permite o critică a criticilor. Preocupare străină de activitatea mea obișnuită.

2. Dacă mă întrebați cum aș dori să fie făcută o critică, aș răspunde simplu: doresc o critică care să mă convingă și să mă emoționeze, tot așa cum criticii doresc să fie convinși și emoționați de către spectacolele noastre. Adică, aș cere un fel de echitate în pretențiile reciproce. Dacă un spectacol trebuie să dureze în conștiința oamenilor, să fie original, modern, cult, cu înalt conținut social și cu măiestrie aleasă, la fel s-ar cuveni să fie și o critică despre acest fel de spectacole.

3. Nu pot despărți textul de spectacol. Criticii o fac și noi ne-am deprins să citim numai ultimele rînduri ale cronicii unde se vorbește puțin și despre spectacol. Contraarma noastră ne dă cel puțin un câștig de timp în lectură. Dar criticilor ce le dă?

4. Cred că raporturile presei cu teatrele depind de diverși factori paraestetici. Mă întreb, în situația că s-ar ivi împrejurarea prin care s-ar rezolva problema fondului de deplasări (atît de invocat ca factor suprem al îndeplinirii datoriei față de provincie), ce noi factori ar mai putea acoperi absențele nemotivate de la premierele noastre și de la alte activități artistice de o oarecare însemnătate? Aproximativ 40 de teatre din provincie cu cca. 10.000.000 de spectatori posibili oferă, cred, un bogat material de studiu criticilor. Mă îndoiesc că un critic poate pretinde serios că este cunoscător al mișcării teatrale românești, știind doar ce se întîmplă de la Giulești la Capșa, inclusiv o parte din Decade.

Cronicarii publicațiilor regionale pe care le cunosc își fac datoria iubindu-și, cum spune poetul, „sărăcia și nevoile și neamul“, cu munițiile maxime de care dispun. Rabat de condiție ei nu cer și noi nu avem generozitatea de a le oferi. Ei nu știu — în genere — mai mult decît colegii lor din Capitală (poate), dar știu mai multe despre teatrul pe care-l urmăresc (sigur), și acest lucru e de multe ori mai bine.

5. Publicul și critica ce-și propune mereu să-l reprezinte și să-l orienteze de multe ori îi găsim în divorț evident. Care din soți este infidel? E o mare întrebare. Oricum, nu-s dispus să cred că întotdeauna publicul greșește. (Mă refer la cei ce cred așa, sau care procedează ca și cum așa ar crede.) Uneori, critica nici nu-l ia în seamă pe al său partener. Oare nu cumva îl jignește? Un critic nu se gîndește că singurul lucru care-i